

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

SLOVAK JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava

2021, Volume XIX., Issue 1, Pages 89 – 110

ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)

Submitted: 3. 3. 2021 | Accepted: 12. 3. 2021 | Published 15. 3. 2021

FENOMÉN MACRON: SMEROVANIE K PREZIDENTSKEJ REPUBLIKE?

MACRON PHENOMENON: TOWARDS A PRESIDENTIAL REPUBLIC?

Michael Augustín¹

Štúdia prináša analýzu politického štýlu a vládnutia francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona. Zaoberá sa otázkou, či jeho mandát predstavuje diskontinuitu s prezidentskou tradíciou 5. republiky a posun od semiprezidentskej republiky k prezidentskému systému. Ústredným argumentom je tvrdenie, že hoci sa Emmanuel Macron usiluje reprezentovať razantnú prezidentskú autoritu a disponuje ambíciami presadzovať silnú vertikálnosť výkonnej moci, po roku 2017 formálne nedošlo vo väčšej miere k prezidencializácii politického systému 5. republiky.

Kľúčové slová: Emmanuel Macron, semiprezidencializmus, Piata francúzska republika, výkonná moc

The paper provides an analysis of the political style and governance of the French President Emmanuel Macron. It deals with the question of whether his term of office represents a discontinuity with the presidential tradition of the Fifth Republic and a shift from a semi-presidential republic to a presidential system. The central argument is that although Emmanuel Macron seeks to represent a vigorous presidential authority and has ambitions to promote a strong verticality of the executive power, the political system of the Fifth Republic has not been formally more presidentialized after 2017.

Key words: Emmanuel Macron, semi-presidential system, the Fifth French Republic, executive power

JEL: H11, N40, Z00

¹ Mgr. Michael Augustín, PhD., Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, Slovenská republika, email: michael.augustin@savba.sk

1 ÚVOD

Francúzsky politický systém sa už tradične v odbornej literatúre zvykne uvádzať ako archetypálny príklad semiprezidentskej formy vlády. Pre Francúzsko ako semiprezidentskú republiku je príznačné, že vláda sa zodpovedá parlamentu, ale prezident je volený priamo občanmi a má postavenie presahujúce ceremoniálne či notariálne právomoci prezidenta parlamentnej republiky (Kucharčík, 2019). Autorom konceptu semiprezidencializmu je francúzsky politológ Maurice Duverger, ktorý takto charakterizoval ústavný systém 5. republiky (Duverger 1996, 1980, 2004). Tento koncept je dlhodobo predmetom živých odborných diskusií nielen v prípade Francúzska (Skach 2007, Elgie 2009, Elgie, Moestrup a Wu 2011).

Charles de Gaulle vytvoril Ústavou 5. francúzskej republiky z r. 1958 hybridný systém a s ním prezidenta, ktorý z hľadiska svojich právomocí stojí pomyselne niekde medzi prezidentom parlamentnej a prezidentskej republiky. Jeho cieľom bolo v prvom rade potlačiť a nahradiť režim hašterivých politických strán, predomnanciu parlamentu nad vládou a vo všeobecnosti politickú nestabilitu exekutívy, keďže vládne kabinety sa počas 4. republiky striedali v priemere každých sedem mesiacov a medzi rokmi 1947 a 1958 sa vystriedalo až 24 vlád (Williams, 1964). Ustanovenie „dvojhlavej“ exekutívy však malo pôvodne smerovať k premiérovi ako aktívnemu prvku výkonnej moci v rámci rutinnej vládnej administratívy a k menej aktivistickému prezidentovi, ktorého úlohou bude predovšetkým stelesňovať dlhodobé vízie a bude udávať veľké smerovania krajiny (Gicquel a Gicquel, 2015). Pôvodné znenie ústavy predpokladalo nepriamu voľbu prezidenta zborom voliteľov. De Gaulle si však onedlho presadil priamu voľbu hlavy štátu, ktorú občania schválili v referende v r. 1962. Najbližšie prezidentské voľby v r. 1965 sa konali už novým spôsobom a de Gaulle v nich zvíťazil. Vďaka výraznej osobnosti, akou de Gaulle bol, zavedeniu priamej voľby poskytujúcej hlave štátu silnú legitimitu, ale aj racionalizovanému parlamentarizmu, v ktorom má parlament veľmi limitované právomoci odvolať vládu, sa režim postupne vychýlil viac smerom k prezidentskému systému (Rosanvallon, 2015). Skrátenie prezidentského mandátu zo sedem na päť rokov po referendende v r. 2000, aby sa znížila pravdepodobnosť vzniku kohabitácie alebo ústavná zmena z r. 2008 o limitácii po sebe nasledujúcich prezidentských mandátov na dve volebné obdobia môžu budiť dojem, že dochádza k určitej normalizácii postavenia „republikánskeho monarchu“ na spôsob parlamentných republík.

Napriek tomu však niektorí autori hovoria o čoraz väčšej miere prezidencializácie systému (Foucault, 2018). S nástupom prezidenta Nicolasa Sarkozyho sa rýchlo stal populárnym pojem *hyperprezidencializmus*, reflektujúci na jeho politický štýl a spôsob, akým vládol po svojom zvolení v r. 2007 (Bastien 2012, Hamon 2019, Tusseau 2019). Tento termín charakterizuje hlavu štátu, ktorá vzbudzuje dojem, že sa zaoberá všetkými otázkami súčasne a na všetkých frontoch, je zodpovedná za všetko sama, zameriava sa na budovanie svojho imidžu silného

a aktívneho prezidenta. Takýto prezident, okrem toho, že je jeho mediálna viditeľnosť značne preexponovaná, sa usiluje oslabovať úlohu ministrov a premiéra prostredníctvom svojej vlastnej intervencie či poradcov, ktorí ho obklopujú v Elyzejskom paláci. Dôraz kladený na politický leadership, posilňovanie exekutívy na úkor legislatívnej moci a predovšetkým personalizácia výkonnej moci v postave prezidenta, rôzne césaristické alebo plebiscitárne odchýlky od zastupiteľskej demokracie sú širšou tendenciou prekračujúcou hranice Francúzska (Crouch 2004, Poguntke a Webb 2005, Merkel 2014, Urbinati 2016, Marshall 2008, Macey 2006).

Úspech Emmanuela Macrona v prezidentských voľbách v r. 2017 prevrátil viaceré konštanty politického a stranického života vo Francúzsku. Jeho víťazstvo v prezidentských voľbách zarezonovalo ako bezprecedentné prelomenie konkurenčnej štruktúry dvoch politických pólov; štruktúry, ktorá determinovala systém obsadzovania politických úradov a v rámci ktorej niekoľko desaťročí prebiehala redistribúcia politickej moci. Macron ako politická osobnosť so sebou priniesol viacero špecifik, ktorými reprezentuje osobitý politický štýl.

Cieľom tejto štúdie je analýza vplyvu Macronovho vládnutia na ústavnú a inštitucionálnu architektúru francúzskeho politického systému po r. 2017. Kladieme si otázku, či jeho „*quinquennat*“ – päťročný mandát – reprezentuje posun od semiprezidentského k prezidentskému systému a či v tomto smere prináša diskontinuitu a rozchod s prezidentskou tradíciou 5. republiky. Politológovia, analytici a novinári totiž hovoria o hyper- alebo superprezidencializme aj v súvislosti s pôsobením a politickým štýlom Emmanuela Macrona v úrade prezidenta republiky (Boissieu 2017, Lemarié 2018a, Jeambar 2018, Nabli 2020). V predloženej štúdii sa sústreďujeme predovšetkým na to, čo môžeme povedať o jednotlivých krokoch prezidenta Macrona a o tom, akého prezidenta sa usiluje stelesňovať. Intenzita a účinnosť prezidentského intervencionizmu závisí od množstva faktorov a okolností: vek prezidenta, jeho zdravotný stav, osobnostné charakteristiky, odpor jeho predsedu vlády alebo jeho parlamentnej väčšiny atď. (Duhamel, 2018). Rozlišujeme preto medzi týmito dvoma rovinami: ústavnou (formálnou) rovinou predstavujúcou aspekt prezidentských právomocí vyplývajúcich z ústavy a reálnym výkonom moci, ktorý zahŕňa mieru a charakter osobnej angažovanosti sa hlavy štátu.

Argumentom nášho článku je, že Emmanuel Macron sa usiluje reprezentovať silnú prezidentskú autoritu prostredníctvom rôznych symbolických krokov či vyjadrení a disponuje ambíciami presadzovať silnú vertikálnosť výkonnej moci nad zákonodarnou mocou. Formálne však nedochádza k väčšej miere prezidencializácie politického režimu 5. republiky, pretože sa nedá povedať, že by si uzurpoval viac právomocí ani že by sa pohyboval mimo ústavného rámca, takže jeho pôsobenie zostáva v intenciách pružnosti, ktorú mu poskytuje súčasné ústavné nastavenie. Zároveň v rámci svojho prvého mandátu nebol úspešný v realizácii krokov, ktoré by mohli priniesť transformáciu aktuálnych inštitucionálnych alebo mocenských vzťahov

medzi zákonodarnou a výkonnou mocou a ktoré by potenciálne pretvárali režim 5. republiky smerom k silnejšiemu prezidencializmu.

2 ŠPECIFIKÁ FRANCÚZSKEHO SEMIPREZIDENCIALIZMU

Duverger (1996) vymedzil semiprezidentský systém nasledujúcimi tromi kritériami: 1) prezident je volený priamo občanmi, 2) vláda sa zodpovedá parlamentu, 3) prezident disponuje rozsiahlymi právomocami. Problémom spočíva práve v zadefinovaní prezidentských právomocí, čo je bod, v ktorom sa politológovia rozchádzajú. Je to však napokon kľúčové rozlišovacie kritérium, nakoľko prvé dva body boli splnené v podmienkach Strednej Európy po r. 1989. Novo ustanovené štáty postupne prešli na model priamo volenej hlavy štátu, pričom ale nedošlo k rozšíreniu prezidentských právomocí. Akceptujeme námietky, že Duvergerove vymedzenie semiprezidencializmu je v súčasnosti problematické a jeho koncept má viaceré limitácie. Autori ho kritizujú kvôli veľkej všeobecnosti (Šedová, 2012), argumentujú, že rozhodujúcim znakom nie je priama voľba hlavy štátu a že je potrebné sa sústrediť skôr na prezidentské právomoci (Brunlík a Kubát, 2017). Elgie (2011) a ďalšie texty, ktoré sú skôr inšpirované duvergerovskou koncepciou semiprezidentského systému si naopak ponechávajú prvé dva neproblematické body Duvergerovej definície a opomínajú aspekt právomocí (Šedo, 2018). K definícii s väčším komparatívnym potenciálom prispel Sartori (2001). No aj vďaka neskorším revidujúcim konceptualizáciám semiprezidencializmu (napr. Wu, 2011) môžeme naďalej uvažovať o Francúzsku ako o semiprezidentskom systéme.

Vzťah medzi výkonnou a zákonodarnou mocou zostáva preto smerodajný, pokiaľ ide o vymedzenie semiprezidentského systému vo Francúzsku. Právomoc francúzskej hlavy štátu rozpustiť Národné zhromaždenie, slobodne si vybrať a vymenovať predsedu vlády v prípade existencie súhlasnej väčšiny, prostredníctvom ktorého dokáže presadzovať svoju vôľu či jeho právomoc predsedat' zasadnutiam vlády sú práve tými argumentmi, ktorými nedisponujú hlavy štátov iných parlamentných republík.

Pozoruhodným je v tomto smere aj efekt prezidentských volieb, ktorý vznikol tak, že sa uviedla v platnosť Chiracova ústavná reforma. Od tohto obdobia sa zásadným spôsobom posilnila prezidentská dimenzia režimu a význam prezidentských volieb na úkor volieb do Národného zhromaždenia. Nielenže sa vďaka tejto reforme skrátilo funkčné obdobie hlavy štátu zo sedem na päť rokov, ale v praktických dôsledkov došlo aj k inverzii volebného kalendára. Kým sa voľby do dolnej komory parlamentu odohrávali v päťročnom intervale a prezidentské voľby v sedemročnom intervale, celkom nezávisle od seba, boli dôležitým momentom slúžiacim ako „demokratický ventil“, ktorý umožnil opozícii získať dôležité body, tvrdí politológ Cautrès (Laurent, 2020), no zároveň tento systém priznával dôležitú váhu legislatívnej zložke moci, ktorá mohla politicky vyvažovať moc prezidenta prostredníctvom javu

kohabitácie. Keď sa prijalo rozhodnutie spojiť načasovanie prezidentských volieb a volieb do Národného zhromaždenia a najmä zorganizovať voľby poslancov dolnej komory parlamentu po voľbách hlavy štátu, jav kohabitácie sa stal takmer nemožným scenárom. Zároveň sa od tohto obdobia opakuje scenár, kedy voliči v parlamentných voľbách koherentne podporia víťaznú prezidentskú stranu, ktorej kandidáta zvolili o mesiac skôr: to sa udialo v rokoch 2002, 2007, 2012 a aj v roku 2017 (Evans a Ivaldi, 2018). Politológ Matthew Shugart dokonca pateticky nazýva obdobie medzi prezidentskými voľbami a „potvrdzujúcimi“ voľbami do Národného zhromaždenia ako „medové týždne“ (Shugart, 2017). Napriek skutočnosti, že v tom čase došlo k skráteniu funkčného obdobia prezidenta, politológovia sa zhodujú, že *de facto* bola ešte viac posilnená dimenzia prezidenta a došlo k väčšej prezidencializácii režimu (porov. Evans a Ivaldi 2018, Rispin 2021, Cole 2005). Cautrès konštatuje, že od tohto času je ťažké rozlíšiť postavu premiéra a prezidenta (Laurent, 2020) a podľa Dominiquea Rousseaua je ešte komplikovanejšie identifikovať, kto je tvorcom exekutívnej politiky (Robert, 2020). Tým sa stali voľby do Národného zhromaždenia aktom, ktorý potvrdzuje výsledok prezidentských volieb a nového prezidenta v úrade, čo ešte viac zvyrazňuje silu jeho mandátu (Robert, 2020) a stavia predsedu vlády do tieňa hlavy štátu.

Ústavná rovina je jedným aspektom toho, aký silný je výkon prezidentského mandátu, keďže poskytuje určité rámce a mantinely, v rámci ktorých sa môže prezident republiky pohybovať. V realite však francúzsky semiprezidencializmus nie je vyjadrením ekvilibria medzi parlamentom, vládou a ich právomocami, ako by sa mohlo zdať. Skôr je stelesnením pružnosti, vďaka čomu je francúzsky režim balansovaním medzi stredne silným (ako ho definujú jeho právomoci) a silným prezidentom v závislosti od aktuálnej politickej konštalácie Národného zhromaždenia a osobnosti prezidenta (Troper, 2018). To umožňuje prezidentovi presadiť si vlastnú interpretáciu úradu hlavy štátu a výkonu prezidentského mandátu.

3 INTERPRETÁCIA PREZIDENTSKÉHO ÚRADU EMMANUELA MACRONA

Pozrime sa bližšie, aká je teda Macronova interpretácia úradu prezidenta 5. republiky. Na rozdiel od svojho predchodcu Hollanda, ktorý podľa Macronovho názoru neverí v „*jupiteriánskeho prezidenta*“, Emmanuel Macron nepreferuje vystupovať ako „*normálny prezident*“. Naopak, myslí si, že je potrebné „*bezpodmienečne vymyslieť novú formu demokratickej autority založenú (...) na vesmíre symbolov*“, prezidenta, ktorý bude udávať veľké smerovania „*zakorenené v histórii francúzskeho ľudu*“ (Macron ne croit pas au „*président normal*“, 2016). Politológ Maurice Duverger predpokladá, že ak by pozíciu prezidenta 5. republiky zastávala miesto de Gaulla menej výraznejšia osobnosť, pôvodný duálny parlamentarizmus by sa postupom času transformoval do podoby klasického parlamentarizmu (Duverger, 1990). François Hollande sa v skutočnosti aj dištancoval

od postavy „mimoriadneho človeka“ a štylizoval sa do roly „normálnej“ hlavy štátu: snažil sa budovať obraz obyčajného prezidenta a povzbudiť inštitúcie, aby sa vyvíjali smerom k silnejšiemu parlamentarizmu (napr. menovaní členovia vlády požívali aj demokratickú legitimitu, keďže boli zvolení ako poslanci Národného zhromaždenia), no táto prax ho neprežila (Mérieau, 2019).

Mediálny imidž a typ publicity, spôsob, akým bola vedená Macronova prezidentská kampaň, sa odchyľovala od Hollandovej vízie prezidentského úradu. Macron hovoril o nostalgii ku kráľovskej autorite: uchýľoval sa k niektorým monarchickým symbolom, ako sľub obnoviť prezidentské poľovačky, ktoré mali dávnu tradíciu ešte z čias *ancien régime* (Emmanuel Macron souhaite le retour..., 2018). V roku 2015 sa v rozhovore vyjadril, že vo francúzskej politike absentuje postava monarchu, ktorú by mal nahrádzať prezident republiky: *„Vo francúzskej politike chyba postava kráľa, o ktorom si v zásade myslím, že francúzsky ľud nechce jeho smrť. Teror vytvoril emocionálnu, imaginárnu, kolektívnu prázdnotu: kráľ tu už viac nie je! Potom sme sa pokúsili túto prázdnotu vyplniť a umiestniť do nej iné postavy: to sú najmä napoleonské a gaullistické okamihy. V ostatnom čase francúzska demokracia nevyplňa tento priestor. Jasne to vidíme na permanentnom spochybňovaní prezidentskej osobnosti, ktoré sa tu odohráva od odchodu generála de Gaulla. Normalizácia postavy prezidenta, ktorá prišla po ňom, znovu umiestnila prázdne miesto do srdca politického života. No od prezidenta republiky sa predsa očakáva, že toto miesto zastáva“* (J'ai rencontré Paul Ricœur qui m'a rééduqué..., 2015). Po svojom zvolení prezident Macron zvolal do Versailleského paláca obe komory parlamentu, pred ktorými predniesol svoj politický prejav, čo bola prax využívaná počas výkonu prezidentského mandátu Ľudovíta Napoleona Bonaparta pred štátnym prevratom (Mérieau, 2019).

Zároveň je potrebné poznamenať, že Macronova vízia výkonu prezidentského mandátu uviazla iba v symbolickej rovine. Jeho inšpirácia bonapartizmom a de Gaullom nezachádza tak ďaleko, ako by sa mohlo javiť na prvý pohľad. Macron nevyvíja cieľavedomé úsilie o určitú plebiscitárnu transformáciu semiprezidencializmu v duchu Napoleona Bonaparta, Ľudovíta Napoleona alebo Charla de Gaulla. Plebiscit bol dôležitým atribútom vlády Ľudovíta Napoleona, ktorý si formou ľudového hlasovania dával potvrdzovať kľúčové inštitucionálne a ústavné reformy a neskôr inštitúit referenda ako plebiscitu využíval aj Charles de Gaulle (porov. Milza, 2004), keď napríklad v roku 1969 podmienil svoje zotrvanie v úrade úspechom v referende. Pri presadzovaní veľkej inštitucionálnej reformy sa Macron vyjadril, že pokiaľ to bude potrebné, je odhodlaný dať ratifikovať ústavné zmeny cestou referenda (Moins de parlementaires, proportionnelle..., 2017). Referendum vnímal teda len ako jednu z ústavných alternatív, ako môže byť prijatá revízia ústavy. Druhou, štandardnejšou variantou je 3/5 väčšina hlasov oboch komôr parlamentu zhromaždených na spoločnom zasadnutí Kongresu vo Versailles. Podstatné však je, že Macron použitie

referenda *a priori* nespájal so svojou osobou. V druhom prípade Macron oznámil usporiadanie referenda v decembri 2020 počas stretnutia s predstaviteľmi Občianskeho konventu pre klímu (Emmanuel Macron confirme la tenue d'un référendum..., 2020). Cieľom má byť vloženie odkazu na životné prostredie do článku 1 francúzskej ústavy. Referendum by sa mohlo uskutočniť ešte v roku 2021 pred spustením oficiálnej kampane pred prezidentskými voľbami, po tom, ako zmena ústavy prejde cez Národné zhromaždenie a Senát. Hypoteticky sa môže referendum dostať do polohy, že sa napokon stane prostriedkom mobilizácie opozičných síl proti hlave štátu a plebiscitom o Macronovej osobe. Macron zatiaľ nepodmieňuje svoju politickú budúcnosť výsledkom referenda a pravdepodobne si takýto vývoj ani neželá. Jeho hlavný motív je vyslať silný politický signál a začať zoskupovať „zelenú“ alianciu pre svoju kandidatúru v nadchádzajúcich prezidentských voľbách. Nič teda dostatočne nenapovedá o tom, že by sa Macron usiloval o vládnutie prostredníctvom plebiscitu a uchádzal sa o ľudovú autorizáciu svojej osoby cez referendum.

4 INŠTITUCIONÁLNA REFORMA

Macron počas predvolebnej kampane naznačoval, ako má podľa jeho názoru fungovať parlament, keď sa vyjadroval o tom, že by si rád prijal „*parlament, ktorý prijíma menej právnych predpisov a viac sa zameriava na hodnotenie uplatňovania zákonov a krokov vlády*“ (Emmanuel Macron: „Moi président...“, 2017). Svoju víziu fungovania zákonodarného zboru začal po voľbách Macron presadzovať ambicióznou inštitucionálnou reformou, ktorá patrila medzi jeden z jeho predvolebných sľubov.

Jej nosnými piliermi malo byť zníženie počtu poslancov a senátorov, obmedzenie mandátov na tri po sebe nasledujúce volebné obdobia a zavedenie systému pomerného zastúpenia pre určitú časť obsadzovaných poslaneckých mandátov vo voľbách do Národného zhromaždenia (*Réforme constitutionnelle...*, 2018). Súčasťou bol aj opozíciou kritizovaný návrh o limitovaní počtu predložených pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov s cieľom urýchliť legislatívny proces a znížiť poslanecké obštrukcie návrhov zákonov. Premiér Édouard Philippe navrhoval upraviť maximálny počet pozmeňovacích návrhov, ktoré môže predložiť poslanecký klub, tak, že by bol priamo úmerný veľkosti daného klubu a počtu poslancov, ktorí sú jeho súčasťou (Lemarié, 2018b). Tieto snahy zasiahnuť do právomocí a fungovania parlamentu zo strany výkonnej moci možno vnímať ako riziko okliešťovania kľúčových právomocí parlamentu (Chagnollaud, 2018), výsledkom čoho je v konečnom dôsledku posilnenie mocenskej prevahy exekutívy a znižovanie zákonodarnej či deliberatívnej funkcie parlamentu.

Po zablokovaní diskusií o tomto návrhu inštitucionálnej reformy, najmä kvôli nezhodám v Senáte, bola v auguste 2019 predstavená nová verzia, ktorá prichádzala aj ako reakcia na požiadavky hnutia žltých viest, pričom revízia legislatívneho procesu bola stiahnutá. Návrh obsahoval zásadnú časť o občianskej participácii upravujúcej

a zjednodušujúcej inštitút referenda (Projet de loi constitutionnelle..., 2019). Reforma postupne prestala byť témou a vytratila sa zrejme kvôli viacerým sporným momentom (napr. okresanie zastupiteľského zboru by malo za následok zväčšenie volebných obvodov, skomplikovanie práce poslanca a ešte slabší kontakt s elektorátom v rámci volebného obvodu, čiže zníženie reprezentatívnosti).

V lete 2018 zároveň Macron čelil veľkej kritike aj pre svoj návrh ústavného zákona, ktorý by mu umožnil privlastniť si právomoc vyhradenú premiérovi: vypočúť si v pléne intervencie poslancov Národného zhromaždenia aj Senátu a tiež možnosť reagovať na ne (Lemarié, 2018c). Je to ustanovenie, ktoré v súčasnosti ústava neumožňuje v mene del'by moci: je to iba vláda a predovšetkým predseda vlády, ktorý sa výlučne zodpovedá parlamentu. Takáto ústavná reforma by nepochybne viedla k zmene rovnováhy inštitúcií 5. republiky, posilneniu prezidentských právomocí a k oslabeniu postavenia predsedu vlády.

Síce Macron v súlade so svojimi volebnými záväzkami, spolu s ostatnými predkladateľmi inštitucionálnej reformy, formuluje logiku ústavných zmien v zmysle „*reprezentatívnejšej, zodpovednejšej a efektívnejšej demokracie*“ (ako sa uvádza v jej názve), no neponúka koncovku v podobe nových kontrolných právomocí reálne posilňujúcich zákonodarnú moc, ktoré by vyvažovali postavenie parlamentu v rámci del'by moci (Foucault, 2018). Dvakrát predložená reforma nebola zatiaľ prijatá a tak sa Macronovi nepodarilo pretaviť jeho vízie o fungovaní zákonodarnej moci do reality. Na začiatku februára 2021 došlo k oživeniu témy zavedenia systému pomerného zastúpenia pre voľby do Národného zhromaždenia v r. 2022, no iniciatíva prichádza tentokrát od predsedu Demokratického hnutia (*Mouvement démocrate*, MoDem) François Bayroua, ktoré je súčasťou prezidentskej väčšiny a podporuje vládu (Poussiélgue, 2021). Pre Macrona a jeho kabinet je však aktuálne absolútnou prioritou riešenie pandémie Covid-19 a jeho strana je v tejto otázke rozdelená. Podľa volebného zákona by takáto úprava mohla byť schválená najneskôr v júni 2021.

5 VERTIKÁLNOŠŤ EXEKUTÍVNEJ MOCI

Ako bolo uvedené vyššie, ústavná reforma z roku 2002 celkom premenila vnímanie miery zodpovednosti medzi prezidentom a premiérom. Neúspechy vlády, nespokojnosť občianskej spoločnosti, štrajky či demonštrácie sa v súčasnosti v oveľa väčšej miere podpisujú pod popularitu samotného prezidenta než kedykoľvek predtým (Boya, 2017). Macron prišiel po dvoch najmenej populárnych prezidentoch 5. republiky, akými boli Nicolas Sarkozy a François Hollande. Ani jeden z nich počas trvania svojho mandátu nedosahoval v prieskumoch verejnej mienky podporu a sympatie Jacquesa Chiraca.² Svedčí to o tom, že za výkon vlády a výsledky

² U Jacquesa Chiraca máme na mysli predovšetkým rozmedzie rokov 1995-2003, posledné dva roky mandátu jeho popularita výrazne poklesla (Tanca, 2019).

konkrétnych politík niesli v očiach verejnosti podstatne väčšiu zodpovednosť než ich predchodcovia.

Emanuel Macron túto dynamiku akceptoval a rozhodol sa chápať politickú autoritu, aké majú občania o prezidentovi republiky, využiť vo svoj prospech. Macronovu predstavu o asimilácii výkonnej moci s osobou prezidenta ilustruje jeho vyjadrenie: „*Plne predpokladám vertikálnosť moci...*“ (L’histoire redevient tragique, 2018). Týmto výrokom sa Emmanuel Macron prihlásil ku gaullisticko-mitterandovskej tradícii (Gicquel, 2018): kým de Gaulle hovoril o tom, že „*občania, ktorí ho zvolili, zverujú nedeliteľnú moc štátu ako celok prezidentovi*“ (tlačová konferencia z 31. januára 1964), Mitterand zasa oceňoval, že jeho návrhy „*tvoria chartu činnosti vlády a legislatívnej činnosti*“ (správa pred parlamentom z 8. júla 1981).

Vyššie uvedenú vertikálnosť reprezentuje aj jeho prezidentský subjekt Republika vpred (*La République en marche*, LREM). Perottino a Guasti (2020) správne poznamenávajú, že presvedčenie, podľa ktorého bolo LREM sformované zdola, predstavuje zakladateľský mýtus macronistického hnutia. Keď 11. mája 2017 predstavil generálny sekretár Richard Ferrand kandidátku LREM, o všetkých nomináciách bolo rozhodnuté centrálnou komisiou podľa kritérií definovaných Macronom a to bez akýchkoľvek diskusií a zladenia na lokálnej úrovni, čo z hnutia Republika vpred činí politický subjekt s najvertikálnejšou štruktúrou zo všetkých veľkých politických strán (Dornbusch, 2017). Hnutie, ktoré pôvodne vzniklo ako subjekt pre podporu kandidáta Macrona, sa pretransformovalo na politický projekt tých, ktorých si získal svojou charizmou. Mnohí novozvolení poslanci za hnutie Republika vpred nemali žiadnu predchádzajúcu politickú skúsenosť. Spájala ich predovšetkým osobnosť Emmanuela Macrona, jeho prezidentská vízia a program. V prípade presadzovania vládnych politík to zabezpečilo pohodlnú väčšinu a stranícku disciplínu pri hlasovaní (Troper, 2018).

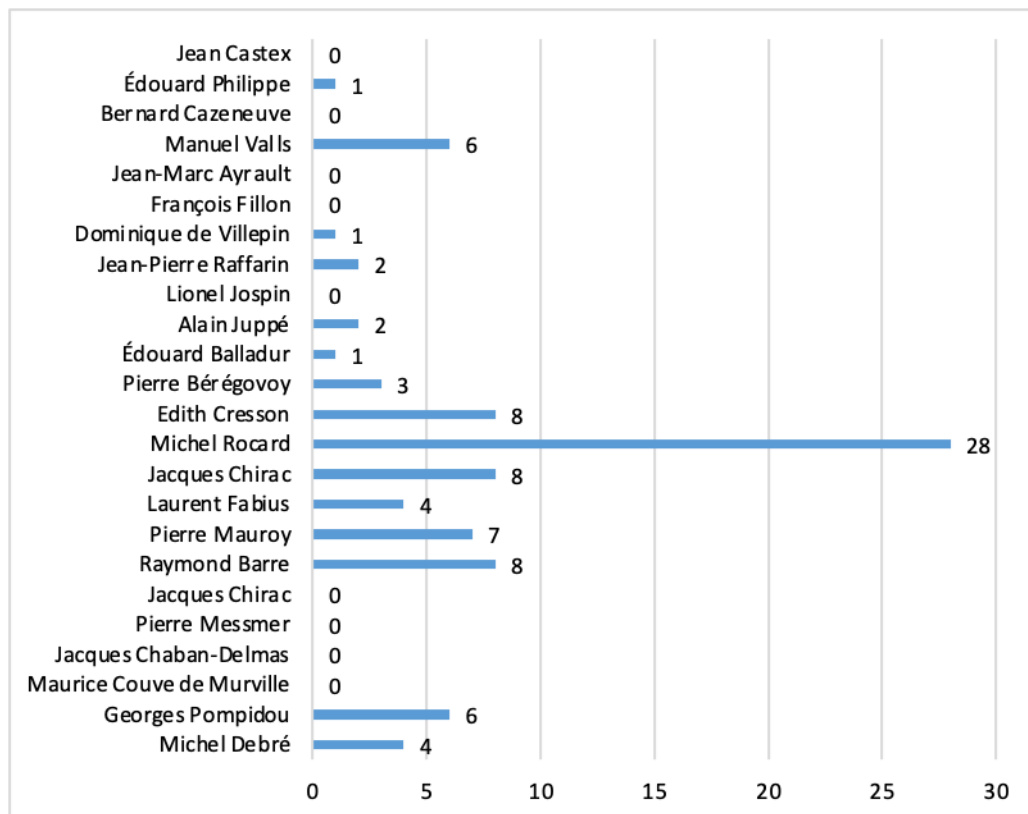
Macron využil viaceré prostriedky na to, aby vo svojich rukách sústredil viac vplyvu v rámci exekutívy. Prvá Philippova vláda bola čiastočne tvorená z osobností pochádzajúcich z rôznych sfér občianskej spoločnosti, teda ministrov, ktorí predtým nikdy nedisponovali politickou zodpovednosťou, sympatizujúcich tak s ľavicou, ako aj s pravicom (napr. Laura Flessel, Sophie Cluzel, Agnès Buzyn, Frédérique Vidal, Françoise Nyssen). Títo noví ministri boli v dôsledku toho silne závislí od prezidenta a tak mal Macron väčšiu kontrolu nad ich rozhodnutiami, ktoré robili ako členovia vládneho kabinetu. Vďaka disciplinovaným ministrom bolo možné, aby na úrovni vlády prešlo niekoľko zložitých reforiem, vrátane reformy zákonníka práce (Troper, 2018).

Politológ Olivier Duhamel (2018) konštatuje, že k menovaniu osobností občianskej spoločnosti za ministrov, vybraných nie pre svoju stranícku afiliáciu, ale pre svoju odbornosť a nezávislosť, sa uchýlil pri kreovaní vlády aj de Gaulle a hodnotí paralelu medzi ním a Macronom: „*Monarchizmus, ktorý vzdoruje stranám,*

technokratizmus, ktorý dôveruje odborníkom, aristokratizmus v zmysle vlády najlepších, antiparlamentárnosť, ktorá ťažko uznáva legitimitu volených politikov...“ Nestranícki ministri v Macronovej vláde odzrkadľujú jeho sympatie k technokratickej kompetencii stelesnenej v nevolených úradníkoch zastávajúcich exekutívne funkcie. Sám ako nevolený odborník do vysokej politiky vstúpil ako minister hospodárstva. Pokiaľ ide o zloženie tímov poradcov zoskupených okolo prezidenta a vlády, sledujeme skôr pokračovanie trendu, ktorý bol zahájený ešte skôr – za vlády Nicolasa Sarkozyho: menej absolventov École nationale d'administration, menej čestných funkcionárov a štátnych zamestnancov v poradných tímoch Elyzejského a Matignonského paláca a viac poradcov zo súkromného sektora (Rouban, 2018). Keď sa pozrieme na politický profil poradcov pohybujúcich sa v okolí hlavy štátu, možno konštatovať že Macron sa spolieha na stranícke odborné kapacity a štruktúry podstatne menej ako Hollande. Znamená to menej straníkov a poradcov, ktorí prechádzali niekoľkými vládnymi kabinetmi, poradnými štábmi alebo prináležali k think-tankom a sieťam starých spolupracovníkov Sarkozyho či Hollanda (Rouban, 2018).

Je pozoruhodné, ako Macron dokázal skombinovať svoj vzťah k elitárnemu a antistraníckemu technokratizmu s apelom na hlas ľudu: Perottino a Guasti (2020) nazývajú preto macronizmus „*technokratickým populizmom*“. Antiestablišmentový apel, ktorý mu umožnil situovať sa do pozície outsidera, bol viditeľný v tom, ako sa v kampani staval nad stranícke štiepenia, podobne ako de Gaulle (Perraudeau, 2001). Odmietal sa stotožniť s konkrétnou hodnotovou časťou politického spektra (Wolfrom 2017, Snégaroff 2018) neustálym odvolávaním sa na to, že je ľavicový „*a zároveň*“ pravícový (*être de gauche „et en même temps“ de droite*). Populistický charakter macronizmu zdôrazňujúci priamy kontakt prezidenta republiky s jeho občanmi bol zintenzívnený deliberatívnymi experimentami, ktoré mali vzbudiť dojem, že prezident načúva hlasu obyčajných ľudí vo verejnej diskusii. V reakcii na protesty žltých viest prezident republiky inicioval viaceré občianske demokratické fóra (Veľká národná debata alebo vyššie spomenutý Občiansky konvent pre klímu). Macron sa tak pokúsil využiť inovatívne formy, ako zapojiť verejnosť do debát o politických otázkach a demonštrovať citlivosť na hlas ľudu spôsobom, ktorý obchádza typické sprostredkovateľské inštitúcie v zastupiteľskej demokracii ako parlament a politické strany. Viaceré z návrhov sa však neskôr sám rozhodol zamietnuť. Takto napríklad skončila jedna z požiadaviek žltých viest o zavedení referenda občianskej iniciatívy, keď v apríli 2019 oznámil Macron svoje rozhodnutie uprednostniť zmiernenie podmienok pre referendum spoločnej iniciatívy v rámci stále nerealizovanej inštitucionálnej reformy (Mazuir, 2019).

Graf 1: Predsedovia vlád 5. republiky a prehľad využitia ústavného článku 49.3 počas ich mandátu

Prameň: Národné zhromaždenie Francúzskej republiky, 2020.

Chceli by sme sa tiež pozrieť na to, či sa spomínaná „vertikálnosť“ moci pretavuje do autoritatívneho výkonu exekutívnej moci nad zákonodarnou mocou. Článok francúzskej ústavy 49.3 umožňuje vláde schváliť návrh zákona bez hlasovania o ňom v príslušnej komore parlamentu.³ Ide o reálne a systematické posilnenie exekutívnych právomocí, kedy premiér môže pri schvaľovaní návrhu zákona obísť zákonodarný zbor. Tento nástroj možno nie je úplne štandardným elementom ústavných systémov európskych krajín, no v prípade Francúzska ide o zákonnú možnosť, kedy vláda prevezme zodpovednosť miesto parlamentu. Premiér sa k nej môže uchýliť napríklad v prípade, keď návrh zákona zostane v niektorej fáze zablokovaný obštrukciami parlamentu alebo vláda nedisponuje potrebnou väčšinou v zákonodarnom zbore.

³ Tento článok francúzskej ústavy dáva predsedovi vlády za mimoriadnych okolností právo obísť Národné zhromaždenie a bez hlasovania poslancov posunúť zákon do ďalšej fázy legislatívneho procesu, čím sa návrh formálne považuje za schválený Národným zhromaždením (s výnimkou situácie, kedy sa poslancom podarí do 24 hodín vysloviť vláde nedôveru).

V tomto smere sa Emmanuel Macron a jeho premiéri neuchyľujú k aplikácii uvedeného ústavného článku v exponovanej miere, čo nasvedčuje, že nedochádza k autoritatívnemu presadzovaniu prezidentských plánov či veľkých reforiem. Édouard Philippe ani Jean Castex zďaleka nepatria k tým, ktorí tento článok ústavy uplatňujú viac, než ich predchodcovia. Premiér Michel Rocard (1988 – 1991) sa uchýlil k článku v historicky najvyššom počte spomedzi predsedov vlád 5. republiky: až 28-krát. Philippe využil túto právomoc iba raz, v prvom čítaní návrhu dôchodkovej reformy, keď sa po sérii poslaneckých obštrukcií na pôde Národného zhromaždenia (doručených bolo viac ako 40-tisíc pozmeňovacích návrhov a diskusia v pléne o prvom článku dôchodkovej reformy trvala celých 70 hodín) rozhodol týmto spôsobom odblokovať situáciu a posunúť legislatívny proces ďalej (*Retraites: le premier des 65 articles adopté... 2020*, *Retraites: rejet des motions de censure... 2020*). Môžeme teda konštatovať, že v tejto veci, ktorú v ešte v r. 2006 François Hollande označil za „brutalitu“ a „popretie demokracie“ (L'article 49, alinéa 3: un déni..., 2016), sa vertikálnosť Macronovej exekutívy nad zákonodarnou mocou nepreukazuje.⁴

Aj keď sa Macron vnútorne podieľal na chode exekutívy spolu s vládou, navonok bolo možné sledovať, že v prvej fáze svoho mandátu ponechal každodennú komunikáciu politickej agendy i presadzovanie reforiem (vrátane kľúčovej dôchodkovej reformy) plne na vláde a predovšetkým na premiérovi. Mediálne sa stiahol, dával menej rozhovorov a angažoval sa prevažne na zahraničnopolitickej scéne (Perottino a Guasti, 2020). V tomto smere sa Macron skutočne inšpiroval politickým štýlom de Gaulla a prakticky sa vzdialil od hyperprezidencializmu podobného Sarkozymu. O tom, že dal spočiatku svoju premiérovi voľnú ruku svedčí aj to, že nezasiahol napriek svojmu nesúhlasu vo chvíli, keď si premiér Philippe presadil zníženie rýchlosti na 80 km/h na cestách druhej triedy, čo bol jeden z prvých impulzov, ktorý dal do pohybu vznik hnutia žltých viest („Gilets jaunes“: Macron a voulu revenir..., 2018). Napätie medzi premiérom a prezidentom sa však v pozadí postupne stupňovalo. Prítomný konflikt sa najviac preukázal v tom, ako sa začali rozchádzať predstavy Macrona a Philippa o riešení pandemickej situácie v krajine. Táto kríza predstavuje dôležitý moment obratu Macronovej stratégie (Pietralunga, de Royer a Zappi 2002). Od tejto chvíle sa Macron stáva viditeľnejší a začína sa aktívnejšie podieľať na riadení vnútorných záležitostí, čo napokon viedlo aj k demisii Édouarda Philippa. Macronov posun k intervencionistickejšiemu a autoritatívnejšiemu výkonu svojej funkcie možno badať ešte intenzívnejšie po brutálnej vražde učiteľa Samuela Patyho, kedy ohlásil boj s „islamistickým separatizmom“ (Faye a Lemarié, 2020) a následne sa začal angažovať na príprave legislatívneho balíčka opatrení „*proti separatizmu*“.

⁴ Napriek tomu, že to bol práve Zákon pre rast, aktivitu a rovnosť ekonomických šancií – nosná reforma Emmanuela Macrona ako ministra hospodárstva za vlády Manuela Vallsa, pri ktorej bol ústavný článok 49.3 použitý celkom trikrát, aktuálne nedochádza k jeho nadužívaniu.

6 ZÁVER

Cieľom tohto článku bolo priblížiť prezidentský štýl francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona a analyzovať vplyv jeho vládnutia na ústavnú a inštitucionálnu architektúru francúzskeho politického systému po r. 2017. Chceli sme tak zodpovedať otázku, či spôsob výkonu jeho mandátu predstavuje kontinuitu alebo rozchod s prezidentskou tradíciou 5. republiky a so štýlom vládnutia svojich bezprostredných predchodcov v Elyzejskom paláci. Zároveň sme sa usilovali zhodnotiť, či sa za vládnutia súčasného prezidenta Francúzska posúva politický systém smerom k silnejšiemu prezidencializmu.

Internet a sociálne siete sú nástroje, ktoré Macron intenzívne využíval počas predvolebnej kampane: jeho aktivizmus, dynamický prístup a symbolické kroky v prvých momentoch vládnutia naznačovali, že po „normálnom“ a menej výraznom Hollandovi sa Francúzsko vracia na vlnu intervencionistického hyperprezidencializmu, ktorú nastolil Sarkozy. Macron sa pochopiteľne usiloval budovať si mediálny imidž „silného“ prezidenta. Jeho vystupovaním pred parlamentom a na verejnosti sa pokúšal symbolicky stelesniť a zosúladiť to, čo je francúzskemu politickému a ústavnému mysleniu prirodzené – dedičstvo monarchického, do určitej miery autoritatívneho konštitucionalizmu, bonapartizmu a gaullizmu – teda tradíciu, ktorá sa nachádza niekde medzi *ancien régime* a revolúciou, monarchiou a republikou, ľavicovým a pravicovým štiepením (Mérieau, 2019). Macron tejto póze pripisoval mimoriadny význam. Na druhej strane nemôžeme potvrdiť tézu, že by sa Emmanuel Macron usiloval o určitú plebiscitárnu transformáciu semiprezidencializmu v duchu Napoleona Bonaparta, Ľudovíta Napoleona alebo Charla de Gaulla.

Veľká inštitucionálna reforma, ktorá bola vlajkovou loďou Macronovho predvolebného programu, reprezentovala ambiciózne snahy upevniť avizovanú „vertikálnosť moci“ nad zákonodarnou mocou. Jej prijatie v rámci aktuálneho volebného obdobia je otázne. Závisí pochopiteľne, v akej podobe by bola schválená, no je málo pravdepodobné, že by znamenala návrat do 4. republiky alebo posun k novej inštitucionálnej rovnováhe. Na pozadí pôvodného reformistického návrhu však možno vnímať snahy o oslabenie postavenia Národného zhromaždenia. Pokus o to, aby sa mohol prezident republiky zúčastňovať parlamentných debát a reagovať na otázky poslancov, by predstavoval už podstatne vážnejší problém z hľadiska postavenia hlavy štátu, premiéra a jeho zodpovednosti voči dolnej komore parlamentu. Emmanuel Macron vo svojom prvom volebnom období zrejme už nestihne presadiť svoje vízie o fungovaní zákonodarného zboru, keďže na stole sú iné priority: riešenie koronavírusovej krízy, jej následkov i bezpečnostné výzvy týkajúce sa islamského terorizmu a radikalizácie moslimskej komunity.

Prezidencialistická odchýlka, ktorá sa začala prejavovať ešte niekedy za Valéryho Giscarda d'Estainga, aktivistického prezidenta snívajúceho o prezidentskej funkcii na americký spôsob podľa vzoru Kennedyho (Laye, 2020) bola čiastočne

spomalená tromi kohabitáciami (1986 – 88, 1993 – 95 a 1997 – 2002). Personalizácia výkonnej moci v postave prezidenta sa intenzívnejšie preukázala počas Sarkozyho mandátu, aj vďaka veľkému dôrazu na medializáciu jeho osoby, kým obdobie „normálneho“ prezidenta Hollanda predstavovalo v tomto smere silný kontrast (Kuhn, 2017). Emmanuel Macron počas predvolebnej kampane a na začiatku svojho mandátu vyslal niekoľko signálov, že bude výraznou a aktívnou postavou exekutívnej politiky a pripravoval si pôdu na to, aby mohol hladko prostredníctvom vlády a lojálnej parlamentnej väčšiny realizovať svoje predvolebné plány. Navonok sa však štylizoval do podobnej pozície ako Charles de Gaulle: chcel byť arbitrom, ktorý definuje hlavné politické orientácie, nechať vládu vládnuť a odstúpil od prehnanej medializácie a angažovania sa vo vnútorných politikách. Tlak žltých viest a váhu kľúčových reforiem niesol predovšetkým premiér. Zlom nastal približne po troch rokoch pôsobenia v prezidentskom úrade, kedy sa Macron začal viac angažovať a aktívne vystupovať pri riešení pandémie Covid-19 a tiež po vražde učiteľa Samuela Patyho. Macron po nezhodách ohľadom riešenia krízy koronavírusu vymenil inak mimoriadne populárneho predsedu vlády (Boudet, 2020), pričom možno očakávať, že pred nadchádzajúcimi prezidentskými voľbami sa bude Macronova viditeľnosť a prezidentský intervencionizmus zintenzívňovať na úkor postavy premiéra.

Emmanuel Macron sa odlišuje od svojich predchodcov: nejde v stopách vypätého hyperprezidencializmu Nicolasa Sarkozyho, ale zároveň odmieta nevýraznosť prezidentského úradu na štýl François Hollanda. Podľa nášho názoru skôr reprezentuje návrat ku koreňom piatej republiky a svojmu politickému vzoru – Charlovi de Gaullovi, aj pokiaľ ide o jeho antistranícky technokratizmus. Neuzurpuje si viac právomocí ani za jeho vlády nedošlo k reálnemu posilneniu ústavných právomocí prezidenta. V tomto smere Emmanuel Macron reprezentuje kontinuitu 5. republiky a formálne sa režim neposunul k silnejšiemu prezidencializmu. Jeho pôsobenie zostáva v intenciách pružnosti, ktorú mu poskytuje súčasné ústavné nastavenie. Sú tu však celkom nespochybniteľné indicie, že Macron má tendenciu symbolicky akcentovať dimenziu silnej, razantnej prezidentskej autority a nesporne disponuje ambíciami presadzovať silnú vertikálnosť výkonnej moci. Zároveň konštatujeme, že v rámci svojho mandátu nebol úspešný v realizácii krokov, ktoré by mohli priniesť transformáciu aktuálnych inštitucionálnych alebo mocenských vzťahov medzi zákonodarnou a výkonnou mocou a ktoré by potenciálne smerovali k silnejšiemu prezidencializmu. Jeho reformné snahy boli do veľkej miery zabrzdené pandemickou krízou, ktorej manažovanie sa stalo najvyššou prioritou.

Zostáva diskusiou budúcnosti, či súčasné nastavenie právomocí ústavných činiteľov 5. republiky neprispieva len k ťažkopádnosti celého systému a nevyvíja čoraz väčší tlak na systémovú ústavnú reformu republikánskych inštitúcií tak, aby zodpovedali politickej realite. Svedčia o tom vedľajšie efekty, ktorých sme často svedkami: konflikty medzi dvoma hlavami výkonnej moci, snahy na jednej strane

posilňovať autoritatívne vnímanie prezidentského úradu a na strane druhej stavať do tieňa hlavy štátu postavu premiéra či rôzne pokusy oslabovať legislatívne a kontrolné právomoci Národného zhromaždenia. V hre je tak stále posun smerom k prezidentskému systému a eliminácia premiérskeho prvku v exekutive, čo je aj z hľadiska globálnej politickej dynamiky pravdepodobnejší scenár, než odstrihnutie prezidenta od ministerskej rady a vývoj smerom k parlamentnej republike.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. „Gilets jaunes“: Macron a voulu revenir sur la limitation à 80 km/h (avant d'y renoncer) (2018). [Online.] In: *L'Obs*, 2018. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na: <<https://www.nouvelobs.com/politique/20181205.OBS6591/gilets-jaunes-macron-a-voulu-revenir-sur-la-limitation-a-80-km-h-avant-d-y-renoncer.html>>.
2. „J'ai rencontré Paul Ricœur qui m'a rééduqué sur le plan philosophique“ (2015). [Online.] In: *Le un*, 2015. [Citované 7. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://le1hebdo.fr/journal/macron-un-philosophe-en-politique/64/article/j-ai-rencontr-paul-ricoeur-qui-m-a-rduqu-sur-le-plan-philosophique-1067.html>>.
3. BASTIEN, F. (2012): Institutions: Le renoncement. [Online.] In: *Mouvements*, 2012, roč. 1, č.1, s. 55-61. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/mouv.069.0055>>.
4. BOISSIEU, P. (2017): Congrès: „Avec Emmanuel Macron, nous sommes bien dans une hyperprésidence », selon Pascal Perrineau“. [Online.] In: *Public Sénat*, 2017. [Citované 3. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.publicsenat.fr/article/politique/congres-une-presidentialisation-du-regime-selon-pascal-perrineau-75201>>.
5. BOUDET, A. (2020): Édouard Philippe quitte Matignon avec une popularité au zénith. [Online.] In: *Huffpost*, 2020. [Citované 26. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.huffingtonpost.fr/entry/edouard-philippe-quitte-matignon-avec-une-popularite-au-zenith-exclusif_fr_5eff227ec5b612083c5ab074>.
6. BOYA, C. (2017): La présidentialisation du système français depuis 2002 à travers la fonction de popularité. [Online.] In: *Revue française d'économie*, 2017, roč. 4, č. 4, s. 95-130. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/rfe.174.0095>>.
7. BRUNCLÍK, M. – KUBÁT, M. (2017): *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. 144 s. ISBN 978-8074851223.
8. CHAGNOLLAUD, D. (2018): „La réforme constitutionnelle affaiblit les droits du Parlement.“ [Online.] In: *Le Monde*, 2018. [Citované 16. 1. 2021.]

- Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/idees/article/2018/07/09/la-reforme-constitutionnelle-affaiblit-les-droits-du-parlement_5328153_3232.html>.
9. COLE, A. (2005): *French Politics and Society*. 2. vyd. Londýn: Pearson Education, 2004. 293 s. ISBN 0-582-47367-5.
 10. CROUCH, C. (2004): *Post-Democracy*. Cambridge: Polity Press, 2004. 144 s. ISBN 978-0-745-63315-2.
 11. DORNBUSCH, D. (2017): Les élus d'En marche! se montreront d'une docilité absolue. [Online.] In: *Le Monde*, 2017. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/idees/article/2017/05/12/en-marche-uvrea-la-docilite-absolue-de-ses-candidats-pour-les-legislatives_5126873_3232.html>.
 12. DUHAMEL, O. (2018): Macron ou l'illusion de la république gaullienne. [Online.] In: *Pouvoirs*, 2018, roč. 166, č. 3, s. 5-12. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/pouv.166.0005>>.
 13. DUVERGER, M. (1959): Les institutions de la Ve République. [Online.] In: *Revue française de science politique*, 1959, roč. 9, č. 1, s. 101-134. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3406/rfsp.1959.402986>>.
 14. DUVERGER, M. (1980): A New Political System Model: Semi-Presidential Government. In: *European Journal of Political Research*, 1980, roč. 8, č. 2, s. 165-187.
 15. DUVERGER, M. (1996): *Le Système Politique Français*. Paríž: Presses Universitaires de France, 1996. 616 s. ISBN 978-2-13-047414-2.
 16. DUVERGER, M. (2004): La république semi-présidentielle: puissance et stabilité gouvernementales. In: *Les constitutions de la France*. Paríž: Presses Universitaires de France, 2004. s. 98-122. ISBN 978-2-13-054608-5.
 17. ELGIE, R. – MOESTRUP, S. – WU, Y.-S. (2011): *Semi-Presidentialism and Democracy*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. 296 s. ISBN 978-0-230-30642-4.
 18. ELGIE, R. (2009): Duverger, Semi-presidentialism and the Supposed French Archetype. [Online.] In: *West European Politics*, 2009, roč. 32, č. 2, s. 248-267. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1080/01402380802670453>>.
 19. Emmanuel Macron confirme la tenue d'un référendum sur l'inscription de la défense du climat et la préservation de l'environnement dans la Constitution (2020). [Online.] In: *Le Monde*, 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2020/12/14/emmanuel-macron-promet-une-discussion-directe-avec-les-membres-de-la-convention-citoyenne-sur-le-climat_6063283_823448.html>.
 20. Emmanuel Macron souhaite le retour des chasses présidentielles (2018). [Online.] In: *France info*, 2017. [Citované 7. 1. 2021.] Dostupné na internete:

- <https://www.francetvinfo.fr/politique/emmanuel-macron/emmanuel-macron-souhaite-le-retour-des-chasses-presidentielles_2576288.html>.
21. Emmanuel Macron: „Moi président...“ (2017). [Online.] In: *Le Journal du dimanche*, 2017. [Citované: 22. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.lejdd.fr/Politique/Emmanuel-Macron-Moi-president-859097>>.
 22. EVANS, J. – IVALDI, G. (2018): *The 2017 French Presidential Elections. A Political Reformation?* London: Palgrave Macmillan, 2018. 282 s. ISBN 978-3-319-68327-0.
 23. FAYE, O. – LEMARIÉ, A. (2020): Emmanuel Macron présente son plan contre „le séparatisme islamiste“. [Online.] In: *Le Monde*, 2020. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2020/10/02/emmanuel-macron-presente-son-plan-contre-le-separatisme-islamiste_6054517_823448.html>.
 24. FOUCAULT, M. (2018): La Constitution de la Ve République va dans le sens du Président. [Online.] In: *Titre VII*, 2018, roč. 1 č. 1, s. 18-24. Dostupné na internete: <<https://www.cairn.info/revue-titre-vii-2018-1-page-18.htm>>.
 25. GICQUEL, J. – GICQUEL, J.-E. (2015): *Droit constitutionnel et institutions politiques*. 29. vyd. Paríž: LGDJ, 2015. 864 s. ISBN 978-2275042435.
 26. GICQUEL, J. (2018): Le sens unique de la Constitution de la Ve République. [Online.] In: *Titre VII*, 2018, roč. 1, č. 1, s. 3-10. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/tvii.001.0003>>.
 27. HAMON, F. (2019): De la monarchie républicaine à l'égoïsme constitutionnel. [Online.] In: *Revue française de droit constitutionnel*, 2019, roč. 4, č. 4, s. 779-791. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/rfdc.120.0779>>.
 28. JEAMBAR, D. (2018): Comment Macron réinterprète notre Constitution. [Online.] In: *Challenges*, 2018. [Citované 3. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.challenges.fr/politique/comment-macron-reinterprete-notre-constitution_616424>.
 29. KUCHARČÍK, R. (2019): Political and Ideological Sources of the Position of President in French Fifth Republic. [Online.] In: *Naukovyj visnyk Užgorodskogo nacionalnogo universytetu*, 2019, č. 5, s. 125-130. Dostupné na internete: <<http://visnyk-intrelations.uzhnu.uz.ua/archive/5/19.pdf>>.
 30. KUHN, R. (2017): The Mediatization of Presidential Leadership in France: The Contrasting Cases of Sarkozy and Hollande. In: *French Politics*, 2017, roč. 15, č. 1, s. 57–74.
 31. LAURENT, C. (2020): Bruno Cautrès: „Le quinquennat a accentué la dimension du président qui gouverne“. [Online.] In: *La Croix*, 2020. [Citované 4. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.la-croix.com/France/Bruno->

- Cautres-Le-quinquennat-accentue-dimension-president-gouverne-2020-09-24-1201115741>.
32. LAYE, S. (2020): Au fondement de l'échec de nos institutions: la dérive présidentielle. [Online.] In: *Revue politique et parlementaire*, 2020. [Citované 26. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.revuepolitique.fr/au-fondement-de-lechec-de-nos-institutions-la-derive-presidentialiste/>>.
 33. LEMARIÉ, A. (2018a): Ces élus qui boycottent le Congrès d'Emmanuel Macron. [Online.] In: *Le Monde*, 2018. [Citované 3. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/07/06/ces-elus-qui-boycottent-le-congres-de-macron_5327166_823448.html>.
 34. LEMARIÉ, A. (2018b): Macron accusé de vouloir être un „président-premier ministre“. [Online.] In: *Le Monde*, 2018. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/07/12/macron-accuse-de-vouloir-etre-un-president-premier-ministre_5330366_823448.html>.
 35. LEMARIÉ, A. (2018c): Le gouvernement veut restreindre le droit d'amendement des parlementaires. [Online.] In: *Le Monde*, 2018. [Citované 17. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/03/06/le-gouvernement-veut-restreindre-le-droit-d-amendement-des-parlementaires_5266625_823448.html>.
 36. MACEY, J. (2006): Executive Branch Usurpation of Power: Corporations and Capital Markets. [Online.] In: *The Yale Law Journal*, 2006, roč. 115, č. 9, s. 2416-2444. Dostupné na internete: <https://www.yalelawjournal.org/pdf/110_wddsum3.pdf>.
 37. Macron ne croit pas „au président normal, cela déstabilise les Français“ (2016). [Online.] In: *Challenges*, 2016. [Citované 18. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.challenges.fr/election-presidentielle-2017/interview-exclusive-d-emmanuel-macron-je-ne-crois-pas-au-president-normal_432886>.
 38. MACRON, E. – DUVAL-STALLA, A. – CRÉPU, M. (2018). L'histoire redevient tragique (une rencontre). In: *La Nouvelle Revue Française*, 2018, č. 630. s. 77-86. ISBN 978-2072790942.
 39. MARSHALL, W. P. (2008): Eleven Reasons Why Presidential Power Inevitably Expands and Why It Matters. [Online.] In: *Boston University Law Review*, 2008, roč. 88, č. 2, s. 505-522. Dostupné na internete: <<https://www.bu.edu/law/journals-archive/bulr/documents/marshall.pdf>>.
 40. MAZUIR, V. (2019): La réforme des institutions, version 2. [Online.] In: *Les Echos*, 2019. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete:

- <<https://www.lesechos.fr/politique-societe/gouvernement/la-reforme-des-institutions-version-2-1127185>>.
41. MÉRIEAU, E. (2019): French authoritarian constitutionalism and its legacy. In: *Authoritarian Constitutionalism. Comparative Analysis and Critique*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. s. 185–208. ISBN 978-1-78811-784-5.
 42. MERKEL, W. (2014): Is There a Crisis of Democracy? [Online.] In *Democratic Theory*, 2014, roč. 1, č. 2, s. 11-25. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3167/dt.2014.010202>>.
 43. MILZA, P. (2004): *Napoléon III*. Paríž: Éditions Perrin, 2004. 706 s. ISBN 978-2262016357.
 44. Moins de parlementaires, proportionnelle... ce qu'il faut retenir du discours de Macron (2017). [Online.] In: *Le Parisien*, 2017. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.leparisien.fr/politique/nombre-de-parlementaires-proportionnelle-ce-qu-il-faut-retenir-du-discours-de-macron-03-07-2017-7107303.php>>.
 45. NABLI, B. (2020): Chronique de la Ve République: „L’hyper-présidentialisme, poison mortel“. [Online.] In: *Libération*, 2020. [Citované 3. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<http://egalites.blogs.liberation.fr/2020/07/06/chronique-de-la-ve-republique-lhyper-presidentialisme-poison-mortel/>>.
 46. Percentage of good opinions towards Presidents of the French Fifth Republic among French in 2018 (2020). [Online.] In: *Statista*, 2020. [Citované 18. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.statista.com/statistics/950172/popularity-french-presidents-france/>>.
 47. PEROTTINO, M. – GUASTI, P. (2020): Technocratic Populism à la Française? The Roots and Mechanisms of Emmanuel Macron’s Success. [Online.] In: *Politics and Governance*, 2020, roč. 8, č. 4, s. 545-555. Dostupné na internete: <<http://dx.doi.org/10.17645/pag.v8i4.3412>>.
 48. PERRAUDEAU, É. (2001): Le système des partis sous la Ve République. [Online.] In: *Pouvoirs*, 2001, roč. 99, č. 4, s. 101-115. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.3917/pouv.099.0101>>.
 49. PIETRALUNGA, C. – DE ROYER, S. – ZAPPI, S. (2020): Coronavirus: Emmanuel Macron cherche son „union nationale“. [Online.] In: *Le Monde*, 2020. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2020/04/15/coronavirus-emmanuel-macron-cherche-son-union-nationale_6036620_823448.html>.

50. POGUNTKE, T. – WEBB, P. (2005): *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 378 s. ISBN 978-0199252015.
51. POUSSIELGUE, G. (2021): La majorité divisée sur une éventuelle proportionnelle dès les législatives de 2022. [Online.] In: *Les Echos*, 2021. [Citované 18. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.lesechos.fr/politique-societe/politique/la-majorite-divisee-sur-une-eventuelle-proportionnelle-des-les-legislatives-de-2022-1288532>>.
52. PRIGENT, S. (2016): L'article 49, alinéa 3: un déni de démocratie? [Online.] In: *Le Monde*, 2016. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lemonde.fr/politique/article/2016/05/12/l-article-49-alinea-3-un-deni-de-democratie_4917813_823448.html>.
53. Projet de loi constitutionnelle pour un renouveau de la vie démocratique (2019). [Online.] In: *Vie publique*, 2019. [Citované 17. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.vie-publique.fr/loi/273301-reforme-constitutionnelle-2019-pour-un-renouveau-de-la-vie-democratique>>.
54. Réforme constitutionnelle: pour une démocratie plus représentative, plus responsable et plus efficace (2018). [Online.] In: *Le Monde*, 2018. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.gouvernement.fr/argumentaire/reforme-constitutionnelle-pour-une-democratie-plus-representative-plus-responsable-et>>.
55. Retraites: le premier des 65 articles adopté à l'Assemblée nationale (2020). [Online.] In: *Le Point*, 2020. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.lepoint.fr/politique/retraites-le-premier-des-65-articles-adopte-a-l-assemblee-nationale-24-02-2020-2364218_20.php>.
56. Retraites: rejet des motions de censure, la réforme adoptée de facto par l'Assemblée (2020). [Online.] In: *Le Parisien*, 2020. [Citované 25. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.leparisien.fr/politique/retraites-rejet-des-motions-de-censure-la-reforme-adoptee-de-facto-par-l-assemblee-04-03-2020-8271960.php>>.
57. RISPIN, W. (2021): *The French Centre Right and the Challenges of a Party System in Transition*. London: Palgrave Macmillan, 2021. 245 s. ISBN 978-3-030-60894-1.
58. ROBERT, S. (2020): Dominique Rousseau: „Il y a une sorte de malédiction du quinquennat“. [Online.] In: *France Culture*, 2020. [Citované 5. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.franceculture.fr/politique/dominique-rousseau-il-y-a-une-sort-de-malediction-du-quinquennat>>.
59. ROSANVALLON, P. (2015): Démocratiser l'exécutif. Entretien. [Online.] In: *Esprit*, 2015. [Citované 14.1.2021.] Dostupné na internete: Dostupné na

- internete: <<https://esprit.presse.fr/article/pierre-rosanvallon/democratiser-l-executif-entretien-38513>>.
60. ROUBAN, L. (2018): *Le paradoxe du macronisme*. Paríž: Presses de Sciences Po, 2018. 180 s. ISBN 978-2724623000.
 61. SARTORI, G. (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Slon, 2001. 238 s. ISBN 808585094X.
 62. ŠEDO, J. (2018): Definice semiprezidencialismu – řešení či nové otázky? In: *Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review*, 2018, roč. 20, č. 1, s. 69-80.
 63. ŠEDOVÁ, P. (2012): Rozdíl mezi parlamentní a semiprezidentskou formou vlády z hlediska tradičního institucionalismu a neoinstitucionalismu. In: *Slovak Journal of Political Sciences*, 2012, roč. 12, č. 4, s. 336-353.
 64. SHUGART, M. (2017): France: What to expect for the assembly? [Online.] In: *Fruits and Votes*, 2017. [Citované 14. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://fruitsandvotes.wordpress.com/2017/04/23/france-what-to-expect-for-the-assembly/>>.
 65. SKACH, C. (2007): The “newest” separation of powers: Semipresidentialism. [Online.] In: *International Journal of Constitutional Law*, 2007, roč. 5, č. 1, s. 93–121. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1093/icon/mol025>>.
 66. SNÉGAROFF, T. (2018): Histoires d'info. Le positionnement „ni droite, ni gauche“ d'Emmanuel Macron. [Online.] In: *Franceinfo*, 2018. [Citované 5. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/histoires-d-info/histoires-d-info-le-positionnement-ni-droite-ni-gauche-demmanuel-macron_2874355.html>.
 67. TANCA, L. (2019): Jacques Chirac était-il vraiment le président le plus populaire de la Vème république? [Online.] In: *BFM TV*, 2019. [Citované 18. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.bfmtv.com/politique/jacques-chirac-etait-il-vraiment-le-president-le-plus-populaire-de-la-veme-republique_AN-201909260089.html>.
 68. TROPER, M. (2018): Vices et vertus du système «semi-présidentiel» à la française. Quelques réflexions après les élections de 2017 et quelques mois d'exercice du pouvoir. [Online.] In: *Teoria politica. Nuova serie Annali*, 2018, roč. 8, s. 203-217. Dostupné na internete: <<https://journals.openedition.org/tp/335>>.
 69. TUSSEAU, G. (2019): Le présidentielisme de la Cinquième République: La part de l'autosuggestion dans la culture constitutionnelle. In *La Ve démystifiée*. Paríž: Presses de Sciences Po, 2019. s. 27-35. ISBN 978-2724624557.
 70. URBINATI, N. (2018): Znetvořená demokracie: Mínění, pravda a lid. Praha: Karolinum, 2018. 338 s. ISBN 978-80-246-3661-0.

71. WILLIAMS, P. M. (1964): *Crisis and Compromise: Politics in the Fourth Republic*. London: Longman, 1964. 546 s. ISBN 978-0208003522.
72. WOLFROM, M. (2017): Emmanuel Macron, ovni politique "ni de droite ni de gauche". [Online.] In: *Public Sénat*, 2017. [Citované 5. 1. 2021.] Dostupné na internete: <<https://www.publicsenat.fr/article/politique/emmanuel-macron-ovni-politique-ni-de-droite-ni-de-gauche-59152>>.
73. WU, Y.-S. (2011): Clustering of Semi-Presidentialism: A First Cut. In: *Semi-Presidentialism and Democracy*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. s. 21-41. ISBN 978-0-230-30642-4.